

Lector univ. dr. Gina Negruț
Prof. univ. dr. Alexandru Boroș

Drept procesual penal

Ediția a 4-a, revizuită și actualizată

Editura
Stamangiu
2024

Capitolul al VI-lea. Probele, mijloacele de probă și procedeele probatorii în procesul penal

Secțiunea 1. Probele

§1. Noțiunea și importanța probelor în procesul penal

1.1. Noțiune

Pentru constatarea existenței faptelor și a împrejurărilor de fapt care formează obiectul cauzei penale, cât și a vinovăției făptuitorului, este necesar ca organele judiciare să desfășoare o activitate complexă de **probațiune**^[1].

Datele sau informațiile care ajută la rezolvarea cauzei sunt furnizate prin intermediul probelor. Complexitatea informațiilor pe care le aduc probele în procesul penal a dus la definirea lor ca fiind acele elemente de fapt care servesc la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei^[2].

Probele sunt aduse la cunoștința organelor judiciare prin anumite mijloace.

Prin mijloacele de probă prevăzute de lege se constată elementele de fapt ce pot servi ca probă.

În conformitate cu art. 5 CPP, organele judiciare au obligația de a asigura, pe bază de probe, aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana suspectului sau inculpatului.

1.2. Importanța probelor în procesul penal

Din momentul declanșării procesului penal și până la soluționarea definitivă a cauzei deduse judecării, toate problemele fondului cauzei sunt rezolvate cu ajutorul probelor și, ca urmare a acestui fapt, s-a afirmat de către unii autori că întregul proces penal este dominat de problema probelor^[3].

Astfel, legea procesuală penală prevede următoarele:

a) **urmărirea penală are ca obiect strângerea probelor** necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea persoanelor care au săvârșit o infracțiune și la stabilirea răspunderii penale a acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată (art. 285 CPP);

b) **procurorul**, atunci când constată că au fost respectate dispozițiile legale care garantează aflarea adevărului, că urmărirea penală este completă și există probele necesare și legal administrate, emite rechizitoriu prin care dispune trimiterea în judecată, dacă din materialul de urmărire penală rezultă că fapta există, a fost săvârșită de inculpat și acesta răspunde penal (art. 327 CPP);

c) **instanța de judecată** soluționează cauza dedusă judecării cu garantarea respectării drepturilor subiecților procesuali și asigurarea administrării probelor pentru

^[1] AL. BOROI, ȘT.G. UNGUREANU, N. JIDOVU, *op. cit.*, p. 137.

^[2] GR. THEODORU, L. MOLDOVAN, *op. cit.*, p. 114; I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Partea generală*, *op. cit.*, p. 451.

^[3] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Partea generală*, *op. cit.*, p. 452.

lămurirea completă a împrejurărilor cauzei în scopul aflării adevărului, cu respectarea deplină a legii [art. 349 alin. (1) CPP];

d) **instanța de judecată** poate soluționa cauza numai pe baza probelor administrate în faza urmăririi penale, dacă inculpatul solicită aceasta și recunoaște în totalitate faptele reținute în sarcina sa și dacă instanța apreciază că probele sunt suficiente pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei, cu excepția cazului în care acțiunea penală vizează o infracțiune care se pedepsește cu detențiune pe viață [art. 349 alin. (2) CPP].

Justificarea importanței probelor în procesul penal constă în aceea că, odată ce a fost declanșat procesul penal și până la soluționarea lui definitivă, toate problemele fondului cauzei sunt rezolvate cu ajutorul probelor^[1].

Înfăptuirea justiției penale depinde, în principal, de sistemul probelor^[2].

Potrivit art. 103 alin. (1) CPP, probele nu au o valoare dinainte stabilită prin lege și sunt supuse liberei aprecieri a organelor judiciare, în urma evaluării tuturor probelor administrate în cauză. De asemenea, alin. (2) al aceluiași articol precizează că, în luarea deciziei asupra existenței infracțiunii și a vinovăției inculpatului, instanța hotărăște motivat, cu trimitere la toate probele evaluate. Condamnarea se dispune doar atunci când instanța are convingerea că acuzația a fost dovedită dincolo de orice îndoială rezonabilă.

Principiul liberei aprecieri a probelor presupune că fiecărei probe i se conferă o anumită importanță, justificată, de altfel, prin informațiile pe care aceasta le oferă în scopul aflării adevărului într-o cauză penală.

§2. Clasificarea probelor

În literatura de specialitate se menționează următoarele criterii de clasificare a probelor^[3]: caracterul, izvoarele din care provin și legătura acestora cu obiectul probațiunii:

a) după **caracterul sau natura lor**, probele sunt în sprijinul învinuirii sau al apărării, devenind astfel:

– **probe în acuzare** (care servesc la dovedirea vinovăției suspectului sau inculpatului ori a existenței unor circumstanțe agravante);

– **probe în apărare** (care servesc la dovedirea nevinovăției suspectului sau inculpatului ori a existenței unor circumstanțe atenuante);

b) după **izvoarele** din care provin, probele sunt:

– **probe imediate**, obținute din sursa lor originală, cum ar fi depoziția unui martor ocular; se mai numesc și **primare**;

– **probe mediate**, obținute dintr-o altă sursă decât cea originală, cum ar fi conținutul declarației unui martor care relatează ceea ce i-a povestit un martor ocular despre o anumită împrejurare; se mai numesc și **secundare sau derivate**;

c) după **legătura lor cu obiectul probațiunii**, probele sunt:

– **probe directe**, care dovedesc în mod nemijlocit vinovăția sau nevinovăția suspectului sau inculpatului, cum ar fi prinderea făptuitorului în flagrant;

– **probe indirecte**, care nu furnizează informații de natură a dovedi în mod direct vinovăția sau nevinovăția făptuitorului, ele pot conduce la anumite concluzii în cauza

^[1] I. NEAGU, *op. cit.*, p. 257.

^[2] *Ibidem*.

^[3] I. NEAGU, *op. cit.*, p. 258.

penală, dar coroborate cu alte probe directe sau indirecte, cum ar fi găsirea unui obiect de o persoană care nu poate justifica proveniența acestuia.

§3. Obiectul probațiunii

3.1. Noțiunea de obiect al probațiunii

Obiectul probațiunii (*thema probandum*) este reprezentat de ansamblul faptelor sau împrejurărilor de fapt ce trebuie dovedite în scopul soluționării cauzei penale.

De altfel, în obiectul probațiunii se includ numai faptele și împrejurările de fapt, deoarece existența normelor juridice nu trebuie dovedită, prezumându-se că ele sunt cunoscute^[1]. În acest sens, potrivit art. 98 CPP, constituie obiect al probei:

- a) existența infracțiunii și săvârșirea ei de către inculpat;
- b) faptele privitoare la răspunderea civilă, atunci când există parte civilă;
- c) faptele și împrejurările de fapt de care depinde aplicarea legii;
- d) orice împrejurare necesară pentru justa soluționare a cauzei.

Cunoașterea obiectului probațiunii prezintă importanță pentru organele judiciare, deoarece, pe de o parte, le orientează activitatea spre dovedirea numai a acelor fapte și împrejurări care sunt strict necesare justei soluționări a cauzei, iar, pe de altă parte, le obligă să strângă probele necesare stabilirii tuturor faptelor și împrejurărilor ce trebuie cunoscute^[2].

Cu privire la obiectul probațiunii, potrivit unei opinii^[3], la care achiesăm, se consideră că există un obiect generic (abstract) și unul specific (concret). Obiectul generic are caracter general și trebuie dovedit în orice proces, iar obiectul specific reprezintă obiectul probațiunii într-un proces determinat și trebuie dovedit în fiecare caz concret.

Din **obiectul generic al probațiunii**, de regulă, fac parte următoarele împrejurări^[4]:

- a) dovedirea faptelor care confirmă sau infirmă învinuirea (în primul rând faptele referitoare la existența elementelor infracțiunii);
- b) circumstanțele atenuante/agravante legale/judiciare de natură a influența gradul de responsabilitate al făptuitorului;
- c) mobilul infracțiunii (uneori poate constitui un element de apreciere a pericolozității sociale a făptuitorului);
- d) datele personale privind inculpatul și celelalte părți (profilul moral și atitudinea generală în societate);
- e) urmările infracțiunii, atât sub aspectul consecințelor civile ale daunei produse, cât și referitor la rezolvarea corectă a laturii penale;
- f) faptele sau împrejurările care au favorizat sau determinat comiterea infracțiunii.

Obiectul concret al probațiunii (datorită varietății) nu se poate determina decât în raport cu cazul particular dat, urmând a se analiza alte aspecte^[5], cum ar fi:

- a) modul în care, într-un caz concret, o faptă ajută în activitatea de dovedire;
- b) măsura în care o probă este admisibilă, concludentă sau utilă;
- c) ce fapte sau împrejurări nu mai trebuie dovedite ori dacă există piedici în probarea acestora.

[1] GR. THEODORU, L. MOLDOVAN, *op. cit.*, p. 116.

[2] *Idem*, p. 117.

[3] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 343.

[4] *Ibidem*.

[5] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 344.

3.2. Fapte și împrejurări care formează obiectul probațiunii

În ansamblul de fapte și împrejurări care formează obiect al probațiunii, literatura juridică a făcut deosebirea^[1] între fapte și împrejurări care se referă la fondul cauzei (la existența infracțiunii, la vinovăția făptuitorului și la răspunderea acestuia) și fapte și împrejurări care se referă la normala desfășurare a procesului penal (împrejurări care atrag suspendarea procesului – starea sănătății suspectului sau inculpatului, împrejurări privind necesitatea luării măsurilor asigurătorii sau de siguranță etc.).

Referitor la faptele și împrejurările cu ajutorul cărora se rezolvă fondul cauzei, acestea sunt faptele principale (*res probandae*) și faptele probatorii (*res probantes*)^[2]:

a) **faptele principale** sunt cele prin intermediul cărora se poate face dovada existenței sau inexistenței faptei, a urmărilor ei socialmente periculoase, precum și a vinovăției sau nevinovăției făptuitorului. Acestea pot conduce singure la rezolvarea cauzei penale (de exemplu, în cazul unei infracțiuni de omor, faptul principal îl constituie acțiunea prin care a fost suprimată viața victimei);

b) **faptele probatorii** (indiciile) sunt acele fapte care, prin informațiile pe care le furnizează, conduc la stabilirea, pe cale indirectă, a faptelor principale (de exemplu, în cazul unui omor, pot fi considerate fapte probatorii relațiile de dușmănie dintre autor și victimă).

3.3. Fapte auxiliare, fapte similare și fapte negative

Anumite categorii de fapte, deși nu au legătură directă cu faptele principale, pot totuși să ajute la soluționarea unei cauze penale prin datele pe care le pot releva. Este vorba despre faptele auxiliare, faptele similare și faptele negative^[3]:

a) **faptele auxiliare** sunt acelea care, deși nu se referă la dovedirea împrejurărilor care privesc cauza, prezintă importanță, ajutând la aprecierea unor probe administrate (de exemplu, afirmația unei persoane cu privire la credibilitatea unui martor audiat în cauză sau faptele care dovedesc falsitatea unui înscris folosit ca mijloc de probă etc.);

b) **faptele similare** sunt cele care se aseamănă cu faptele ce formează obiectul probațiunii, fără a se afla însă în raport de cauzalitate cu acestea. Sunt similare faptele de aceeași natură săvârșite anterior de către aceeași persoană, situație în care modul de operare (*modus operandi*) poate conduce la identificarea făptuitorului;

c) **faptele negative** sunt acelea care nu s-au petrecut. Se face deosebire între faptele negative **determinate** și faptele negative **nedeterminate**. Faptele negative determinate, dacă sunt limitate, pot forma obiect al probațiunii, fiind dovedite prin fapte pozitive (de exemplu, se poate proba că o anumită persoană, într-o anumită zi și la o anumită oră, nu s-a aflat într-o anumită localitate, întrucât în ziua respectivă și la aceeași oră se afla într-o altă localitate – **alibiul**). Faptele negative nedeterminate nu pot fi incluse în obiectul probațiunii, deoarece nu pot fi dovedite (de exemplu, nu se poate dovedi că o persoană nu a fost niciodată într-o anumită localitate)^[4].

[1] GR. THEODORU, L. MOLDOVAN, *op. cit.*, p. 117.

[2] I. NEAGU, *op. cit.*, p. 260.

[3] AL. BOROI, ȘT.G. UNGUREANU, N. JIDOVU, *op. cit.*, p. 140.

[4] I. NEAGU, *op. cit.*, p. 261.

3.4. Fapte și împrejurări ce nu pot forma obiect al probațiunii

În materie penală, în principiu, este admisibilă orice probă.

Din cuprinsul art. 67 alin. (2) CPP 1968 reieșea că cererea pentru administrarea unei probe nu poate fi respinsă dacă proba este concludentă și utilă. În prezent, art. 100 alin. (3) CPP admite că cererea privitoare la administrarea unor probe formulată în cursul urmăririi penale sau în cursul judecății se admite ori se respinge, motivat, de către organele judiciare. Concluzionând sub aspectul principiului care călăuzește probațiunea, putem afirma că în procesul penal este admisibilă orice probă, însă de la această regulă există două limitări: **limitări legale** și **limitări impuse de principiile generale**^[1] ce privesc concepția generală despre lume și societate.

Sunt situații când legea interzice expres administrarea de probe în vederea dovedirii unor fapte sau împrejurări, așa cum se întâmplă în cazul art. 116 alin. (3) CPP, când legiuitorul a prevăzut că nu pot face obiectul declarației martorului faptele sau împrejurările al căror secret sau confidențialitate poate fi opusă prin lege organelor judiciare.

De asemenea, nu pot fi incluse în obiectul probațiunii faptele și împrejurările care vin în contradicție cu cunoștințele științifice sau cu normele morale. Nu se admite dovedirea unor fapte sau împrejurări care nu sunt posibile (de exemplu, moartea unei persoane a fost provocată de stafii sau fantome)^[2].

3.5. Fapte și împrejurări ce nu trebuie dovedite

Sunt cazuri când legea sau cunoștințele noastre despre lume și societate consideră existente ori inexistente anumite fapte sau împrejurări, nemaifiind necesară administrarea de probe pentru dovedirea lor^[3]. Există dispensă de probă în următoarele situații^[4]:

a) **prezumțiile legale** – în această accepție, nu trebuie dovedite faptele și împrejurările prezumate de lege ca existente sau inexistente. De exemplu, potrivit art. 113 alin. (1) CP, minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu răspunde penal, fiind inutilă efectuarea unei expertize medico-legale psihiatrice prin care să se dovedească lipsa discernământului.

Prezumțiile legale pot fi **absolute** sau **relative**. Presumțiile legale absolute, cum este cea din art. 113 alin. (1) CP, nu admit probe contrarii. Presumțiile legale relative pot fi înlăturate cu probe contrarii. Astfel, potrivit art. 113 alin. (2) CP, minorul care are vârsta între 14 și 16 ani răspunde penal dacă a săvârșit fapta cu discernământ, dovedit pe baza unei expertize medico-legale psihiatrice;

b) **faptele evidente și faptele notorii** nu trebuie dovedite, întrucât sunt cunoscute. Faptele evidente sunt cunoștințele despre lume dobândite din experiența vieții (de exemplu, că apa îngheață la 0°C sau că obiectele cad de sus în jos etc.). Faptele notorii sunt cele cunoscute de toată lumea sau de un cerc larg de persoane. Notorietatea poate fi generală sau locală; caracterul notoriu, precum și gradul de notorietate sunt stabilite de organele judiciare în funcție de împrejurările respective și de nivelul de instrucție al persoanei în cauză^[5];

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. I, p. 346.

[2] I. NEAGU, *op. cit.*, p. 262.

[3] GR. THEODORU, L. MOLDOVAN, *op. cit.*, p. 120.

[4] AL. BOROI, ȘT.G. UNGUREANU, N. JIDOVU, *op. cit.*, p. 141.

[5] I. NEAGU, *op. cit.*, p. 263.

c) **faptele necontestate** sunt împrejurările cu privire la care părțile, de comun acord, nu ridică probleme, acceptându-le existența sau inexistența. Totuși, în măsura în care aceste fapte sunt esențiale în rezolvarea cauzei, ele trebuie dovedite; dacă sunt neesențiale, nu se impune dovedirea lor.

§4. Cerințele probelor

Din definiția probelor rezultă că acestea sunt elemente de fapt care servesc la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvârșit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justa soluționare a cauzei^[1], cu alte cuvinte, ele au rolul de a servi la aflarea adevărului într-o cauză penală, ceea ce presupune determinarea corelației dintre obiectul probei și obiectul probațiunii, care constă în verificarea admisibilității, pertinentei, concludenței și a utilității acestora^[2].

De altfel, pentru a putea fi administrată într-o cauză penală, proba trebuie să îndeplinească următoarele cerințe^[3]:

- a) să fie admisă de lege (admisibilitatea);
- b) să aibă legătură cu soluționarea procesului (pertinența);
- c) să aibă rol hotărâtor în soluționarea cauzei (concludența);
- d) să fie posibilă administrarea ei;
- e) să fie necesară administrarea ei (utilitatea).

În cazul în care, într-o cauză penală, probele nu îndeplinesc cerințele de mai sus, organul judiciar poate respinge cererea de administrare a unei probe.

În acest sens, legiuitorul a prevăzut în cuprinsul art. 100 alin. (4) CPP dispoziții prin care organele judiciare pot respinge o cerere de administrare a unei probe atunci când:

- a) proba nu este relevantă în raport cu obiectul probațiunii din cauză;
- b) se apreciază că pentru dovedirea elementului de fapt care constituie obiectul probei au fost administrate suficiente mijloace de probă;
- c) proba nu este necesară, întrucât faptul este notoriu;
- d) proba este imposibil de obținut;
- e) cererea a fost formulată de o persoană neîndreptățită;
- f) administrarea probei este contrară legii.

Menționăm însă că sunt unele situații în care imposibilitatea obținerii unei probe intervine după admiterea cererii de administrare. Astfel, potrivit art. 381 alin. (7) CPP, dacă audierea vreunui dintre martori nu mai este posibilă^[4], iar în faza de urmărire penală acesta a dat declarații în fața organelor de urmărire penală sau a fost ascultat de către judecătorul de drepturi și libertăți în procedura audierii anticipate prevăzute de art. 308 CPP, instanța dispune citirea depoziției date de acesta în cursul urmăririi penale și ține seama de ea la judecarea cauzei^[5], citirea declarației anterioare a

[1] GR. THEODORU, L. MOLDOVAN, *op. cit.*, p. 114.

[2] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Partea generală, op. cit.*, p. 462.

[3] *Ibidem*.

[4] Imposibilitate de natură materială (de exemplu, martorul a decedat) sau juridică (de exemplu, a devenit soția inculpatului).

[5] A se vedea I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 5023/2007, www.scj.ro: „Instanța dispune citirea depoziției date de martor în cursul urmăririi penale și va ține seama de ea la judecarea cauzei numai în situația în care, în ciuda eforturilor rezonabile ale instanței, martorul nu poate fi adus în fața acesteia pentru a fi audiat”.

martorului fiind necesară pentru a o face cunoscută tuturor părților și persoanei vătămate și pentru a putea fi pusă în discuția lor.

De asemenea, ca orice act procesual îndeplinit în faza judecătii, și renunțarea la probe, indiferent cine a propus administrarea acestora, nu poate fi dispusă decât de instanța de judecată. Astfel, conform art. 383 alin. (3) CPP, dacă în cursul cercetării judecătorești administrarea unei probe anterior admise apare ca inutilă sau nu mai este posibilă, instanța, după ce ascultă procurorul, persoana vătămată și părțile, poate dispune ca acea probă să nu mai fie administrată.

a) Admisibilitatea

Cu privire la admisibilitatea probei, există regula potrivit căreia orice probă este în principiu admisibilă. În acest sens, legiuitorul a prevăzut în cuprinsul art. 99 alin. (3) CPP că, în cursul procesului penal, persoana vătămată, suspectul și părțile au dreptul de a propune organelor judiciare administrarea de probe, însă acestea pot respinge o cerere privitoare la administrarea unei probe în cazul în care fie cererea a fost formulată de către o persoană care era neîndreptățită, fie administrarea probei este contrară legii.

b) Pertinența

Probele sunt pertinente dacă au legătură cu soluționarea procesului penal, cu faptele și împrejurările de fapt care trebuie dovedite (de exemplu, relatarea de către un martor a modului în care inculpatul a lovit victima). Nu este suficient ca proba să fie pertinentă; pentru a contribui la rezolvarea cauzei, ea trebuie să fie și concludentă. Astfel, probele care nu au legătură cu infracțiunea săvârșită în cauză și care nu pot conduce la formarea convingerii organului judiciar vor fi respinse ca fiind nepertinente^[1].

c) Concludența

Probele sunt concludente dacă sunt esențiale în cauză, contribuind hotărâtor la soluționarea procesului (de exemplu, relatarea martorului că a văzut cum făptuitorul a sustras din buzunarul victimei portofelul în care aceasta avea bani și acte). O probă este concludentă dacă poate clarifica elemente necunoscute ale cauzei.

Toate probele concludente sunt pertinente, având legătură cu cauza, însă nu orice probă pertinentă este și concludentă^[2] (de exemplu, relațiile de dușmănie dintre autorul omorului și victimă constituie o probă pertinentă, dar nu și concludentă, deoarece nu aduce informații esențiale și edificatoare pentru rezolvarea cauzei).

d) Utilitatea

Probele sunt utile în măsura în care, fiind concludente, se impune administrarea lor în cauza penală. Sunt utile acele probe care, prin informațiile pe care le furnizează, sunt necesare pentru soluționarea procesului. O probă este utilă dacă are calitatea de a clarifica anumite fapte sau împrejurări care nu au fost dovedite prin alte probe.

Toate probele utile sunt concludente, însă nu orice probă concludentă este și utilă^[3].

Utilitatea este atributul probei concludente care poate aduce informații noi față de probele administrate anterior, pentru lămurirea unor aspecte legate de cauza respectivă (de exemplu, dacă într-o cauză există mai mulți martori oculari, organul judiciar, după ascultarea unora dintre ei, poate respinge ca inutilă propunerea de a mai fi ascultați și alți martori).

[1] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Partea generală, op. cit.*, p. 463.

[2] GR. THEODORU, L. MOLDOVAN, *op. cit.*, p. 119.

[3] I. NEAGU, *op. cit.*, p. 264.

În concluzie, pentru a fi administrate într-o cauză penală, probele trebuie să îndeplinească următoarele cerințe: să fie admise de lege (admisibile), să aibă legătură cu soluționarea procesului (pertinente), să aibă un rol hotărâtor în soluționarea cauzei (concludente) și să fie necesară administrarea lor (utile).

§5. Sarcina probațiunii

Prin sarcină a probațiunii (*onus probandi*) se înțelege obligația procesuală care revine unui participant în procesul penal de a dovedi împrejurările care formează obiectul probațiunii^[1]. Cu alte cuvinte, sarcina probațiunii înseamnă obligația administrării probelor în cadrul procesului penal.

Regula *actori incumbit probatio* (sarcina probațiunii revine celui care afirmă) trebuie înțeleasă în procesul penal în sensul că obligația de a dovedi existența faptei și a vinovăției cade în sarcina subiecților procesuali care exercită acțiunea penală. Astfel, conform art. 65 alin. (1) CPP 1968, în baza principiului rolului activ al organelor judiciare și al aflării adevărului în procesul penal, sarcina probațiunii revine organelor de urmărire penală și instanței de judecată, care erau obligate să strângă probele necesare pentru aflarea adevărului și pentru lămurirea cauzei sub toate aspectele. Acest fapt nu excludea însă posibilitatea pentru părți de a propune sau solicita administrarea de probe, potrivit art. 67 alin. (1) CPP 1968.

În prezent, conform art. 99 alin. (1) CPP, s-a produs o scindare în materia sarcinii probei, în funcție de latura penală sau civilă a cauzei.

Astfel, cu privire la **acțiunea penală**, sarcina probei, în ceea ce privește punerea în mișcare a acțiunii penale și exercitarea ei, revine^[2]:

a) în principal procurorului, dar și organului de cercetare penală, pe parcursul fazei de urmărire penală;

b) în principal procurorului și în subsidiar instanței de judecată, în cursul fazei de judecată.

În ceea ce privește **acțiunea civilă**, sarcina probei revine^[3]:

a) în principal părții civile și procurorului, atunci când acțiunea civilă este obligatorie, în faza de urmărire penală;

b) în principal părții civile și procurorului, iar în subsidiar instanței de judecată, în faza de judecată.

Sarcina probațiunii nu trebuie confundată cu propunerea de probe, care constă, după cum se arată în art. 99 alin. (3) CPP, în posibilitatea pe care o au în procesul penal persoana vătămată, suspectul și părțile de a propune organelor judiciare administrarea de probe, fapt reglementat în mod distinct și pentru faza de judecată când, potrivit art. 374 alin. (5) și (6) CPP, procurorul, părțile și persoana vătămată pot propune administrarea de probe, scop în care este necesar să se arate faptele și împrejurările ce urmează a fi dovedite, mijloacele prin care pot fi administrate aceste probe, locul unde se află aceste mijloace, iar în ceea ce privește martorii și experții, identitatea și adresa lor.

[1] GR. THEODORU, L. MOLDOVAN, *op. cit.*, p. 121.

[2] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Partea generală, op. cit.*, p. 468.

[3] *Ibidem*.

Într-o cauză^[1], Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat că „reclamanții nu au putut în niciun stadiu al procedurii să interogheze sau să obțină interogarea anumitor martori, în ciuda complexității cauzei ce ținea de circumstanțele controversate ale înființării și funcționării unei bănci conduse de un important om politic. Curtea mai observă că toate celelalte cereri în probațiune ale reclamanților au fost respinse de instanțe. În acest sens, Curtea este surprinsă nu numai de numărul cererilor în probațiune respinse, ci mai ales de argumentele lapidare și stereotipe pe care instanțele le-au oferit pentru a motiva acest refuz, deși de fiecare dată reclamanții au avut grijă să detalieze motivele cererilor și utilitatea acestor probe. Având în vedere cele de mai sus, trebuie constatat că întregul ansamblu probatoriu avut în vedere de reclamanți, care se baza în principal pe audierea martorilor în contradictoriu și în ședință publică, a fost compromis. În aceste condiții, Curtea consideră că nu ar trebui să speculeze cu privire la caracterul fundamental sau nu al audierilor ori al celorlalte cereri în probațiune formulate de reclamanți, din moment ce apreciază că, în orice caz, ele ar fi putut contribui, în circumstanțele speței, la echilibrul și la egalitatea ce trebuie să existe pe toată durata procesului între acuzare și apărare. Prin urmare, a avut loc încălcarea art. 6 parag. 1 și parag. 3 lit. d) din Convenție”.

Cererea privitoare la administrarea unor probe, formulată în cursul urmăririi penale sau în cursul judecății, se admite sau se respinge, motivat, de către organele de urmărire penală sau de către instanța de judecată, conform art. 100 alin. (3) CPP.

Procedura de administrare a probelor include posibilitatea subiecților cu calități procesuale distincte (suspectul, respectiv inculpatul și partea responsabilă civilmente, pe de o parte, și persoana vătămată și partea civilă, pe de altă parte) de a le combate. Această atitudine prin care se exprimă dezacordul față de conținutul unei probe nu se limitează la simpla negare a faptelor sau împrejurărilor respective, ci presupune administrarea de probe contrare^[2]. Deci, cel ce afirmă este obligat să dovedească afirmația făcută (*eius incumbit probatio, qui dicit, non qui negat*).

Strâns legat de sarcina probei este și **dreptul suspectului sau inculpatului de a nu se autoincrimina**, drept consacrat în art. 99 alin. (2) CPP, înțelegând prin acesta atât dreptul la tăcere reglementat în cadrul principiului fundamental al dreptului la apărare prin art. 10 alin. (4) CPP și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului^[3], cât și dreptul de a nu se autoincrimina prin alte acte decât propria declarație, ambele constituind **o garanție a prezumției de nevinovăție**^[4]. Alături de acestea, în concordanță cu principiul potrivit căruia orice îndoială este în favoarea suspectului sau inculpatului (*in dubio pro reo*), dacă probele administrate în cauză nu conferă certitudine asupra vinovăției făptuitorului, instanța nu poate pronunța o hotărâre de condamnare.

^[1] Cauza *Băcanu și SC „R” SA c. României*, hot. din 3 martie 2009, citată de G. ANGHEL-TUDOR, A. BARBU, A.M. ȘINC, *op. cit.*, p. 291.

^[2] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Partea generală, op. cit.*, p. 467.

^[3] C.E.D.O., cauza *John Murray c. Regatului Unit*, hot. din 8 februarie 1996; cauza *Saunders c. Regatului Unit*, hot. din 17 decembrie 1996, *apud* V. PUȘCAȘU, *Prezumția de nevinovăție*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 194, citat de C. GHIGHECI, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (coord.), *op. cit.*, p. 277.

^[4] C. GHIGHECI, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (coord.), *op. cit.*, p. 277.

Capitolul al III-lea. Judecata – dispoziții generale

Secțiunea 1. Noțiune, obiect și limite

§1. Noțiune

În sens restrâns, noțiunea de „judecată” semnifică activitatea practică și juridică prin care un organ cu competență jurisdicțională soluționează conflictul de drept cu care a fost învestit^[1].

Ca fază a procesului penal, „judecata” reprezintă etapa procesuală care se desfășoară în fața instanței penale din momentul sesizării ei și până la soluționarea definitivă a cauzei penale.

Faza de judecată, în accepțiunea comună, nu trebuie confundată cu termenul juridic de „proces”, care desemnează un ansamblu de activități ce se desfășoară potrivit legii pentru rezolvarea conflictului de drept penal, incluzând fazele de urmărire penală, camera preliminară, judecata și punerea în executare a hotărârilor judecătorești definitive^[2].

De asemenea, noțiunea de „judecată” nu trebuie confundată nici cu termenii „cauză”, „pricină penală” sau „afacere judiciară”, care înseamnă faptul material, fapta pentru care se desfășoară procesul penal, adică însuși conflictul de drept penal material^[3], în esență, aceste trei noțiuni fiind factorii declanșatori ai procesului penal.

§2. Importanța judecății și modificările aduse prin actualele dispoziții care o reglementează

Caracterul necesar al fazei de judecată decurge din prevederile constituționale ale art. 126 alin. (1), conform cărora justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege.

Însăși structura procesului penal reflectă importanța fazei de judecată. Astfel, judecata este încadrată între celelalte faze procesuale, una pregătitoare (urmărirea penală), cea de-a doua, camera preliminară, având ca obiect verificarea, după trimiterea în judecată, a competenței și a legalității sesizării instanței, precum și verificarea legalității administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală, iar cealaltă pentru aducerea la îndeplinire a hotărârii judecății (executarea hotărârilor penale definitive).

Potrivit art. 3 alin. (1) CPP, în procesul penal se exercită următoarele funcții judiciare: funcția de urmărire penală, funcția de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală, funcția de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată și funcția de judecată. Astfel, în desfășurarea aceluiași proces penal, se realizează exercitarea de către judecătorul de cameră preliminară a funcției de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată, iar de către instanța competentă să judece cauza în primă instanță a funcției de judecată.

De asemenea, în ceea ce privește judecata în fond, aceasta se prezintă ca un complex de acte procesuale și acte procedurale specifice, având ca scop pronunțarea

[1] V. DONGOROZ și colab., *op. cit.*, vol. II, p. 119.

[2] GH. MATEUȚ, *Procedură penală. Partea specială*, vol. II, Ed. Lumina Lex, București, 1998, p. 4.

[3] I. NEAGU, *Drept procesual penal*, Ed. Academiei, București, 1988, p. 469.

unei soluții legale și temeinice. Alături de acest fapt, remarcăm cerința ca examinarea cauzei să se facă într-un termen rezonabil, care trebuie raportat la fiecare caz în parte, luând în considerare durata procedurii, natura pretențiilor invocate în cauză, complexitatea cauzei deduse judecării, comportamentul autorităților competente și al părților, dificultatea dezbaterilor, aglomerarea rolului instanței^[1].

Totodată, pentru asigurarea desfășurării cu celeritate a fazei de judecată, legiuitorul a prevăzut posibilitatea „judecării pe baza probelor administrate la urmărirea penală”, fapt care presupune recunoașterea de către inculpat a faptelor reținute în actul de sesizare a instanței, contribuind la înlăturarea unor proceduri greoaie și deseori inutile pentru stabilirea adevărului judiciar, în același timp fiind eliminată instituția restituirii dosarului la procuror pentru refacerea urmăririi penale în faza de judecată, prin introducerea procedurii camerei preliminare.

Ca urmare a faptului că în desfășurarea activității de înfăptuire a justiției pot apărea anumite erori judiciare, este necesar ca pe parcursul procesului penal să se asigure un control judiciar în scopul eliminării acestora, motiv pentru care faza de judecată se desfășoară pe mai multe grade de jurisdicție.

Potrivit dispozițiilor actualului Cod de procedură penală, s-a revenit la **sistemul dublului grad de jurisdicție**, care se caracterizează prin posibilitatea desfășurării judecării în primă instanță și în apel drept cale de atac ordinară, beneficiul acestei noi structuri fiind acela că se asigură o dublă evaluare a fondului cauzei deduse judecării și, totodată, armonizarea normelor procesuale penale cu prevederile art. 7 parag. 2 din Protocolul nr. 7 la Convenția europeană a drepturilor omului, care a completat art. 6 ce reglementează dreptul la un proces echitabil, dar care nu prevedea și dreptul la dublul grad de jurisdicție.

Instanța de apel poate readministra probele administrate la prima instanță și poate administra probe noi, fiind obligată ca, în afară de temeiurile invocate și de cererile formulate de apelant, să examineze cauza și să verifice hotărârea primei instanțe sub toate aspectele de fapt și de drept.

S-a renunțat la instituția apelului peste termen, având în vedere reglementarea detaliată a posibilității redeschiderii procesului penal în cazul judecării în lipsă a persoanei condamnate.

Codul de procedură penală cuprinde și modificări de substanță în materia căilor extraordinare de atac. Astfel, recursul în casație este o cale extraordinară de atac exercitată doar în cazuri excepționale și numai pentru motive expres și limitativ prevăzute de lege.

§3. Obiectul judecării

Obiectul judecării constă în **soluționarea definitivă a cauzei penale**, ceea ce impune o hotărâre legală, temeinică, ce poate fi pusă în executare pentru realizarea scopului procesului penal.

Judecata constituie faza centrală și cea mai importantă a procesului penal, în cadrul ei realizându-se soluționarea definitivă a cauzei penale^[2].

Instanța este cea care verifică întreaga activitate procesuală desfășurată în faza de urmărire penală și pe parcursul judecării cauzei.

[1] A se vedea Expunerea de motive la noul Cod de procedură penală, www.cdep.ro.

[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 138.

Obiectul judecării trebuie să aibă în vedere următoarele aspecte:

- rezolvarea acțiunii penale și a celei civile;
- verificarea legalității și temeiniciei hotărârilor pronunțate, prin intermediul căii ordinare de atac a apelului sau al căilor extraordinare de atac^[1].

§4. Limitele fazei de judecată

În faza de judecată, la fel ca în faza de urmărire penală, se desfășoară anumite activități specifice.

Judecata cuprinde totalitatea activităților procesuale care se desfășoară din momentul sesizării instanței de judecată și până la momentul rămânerii definitive a hotărârii penale, având o limită inițială, reprezentată de sesizarea instanței de judecată, și o limită finală^[2].

Astfel, **limita inițială** a fazei de judecată este reprezentată de sesizarea instanței de judecată, care se poate realiza prin **rechizitoriul** procurorului, ca act de trimitere în judecată. Însă, în acord cu noile dispoziții, rechizitoriul procurorului poate să determine desfășurarea fazei de judecată dacă este însoțit de **încheierea** judecătorului de cameră preliminară prin care acesta a constatat că au fost respectate normele care reglementează competența organelor judiciare, legalitatea sesizării judecătorului de cameră preliminară, legalitatea administrării probelor în faza de urmărire penală, precum și efectuarea actelor de urmărire penală, fapt care poate conduce la începerea judecării.

Este posibil, așa cum precizam anterior, ca rechizitoriul procurorului să fie înfirmat de către judecătorul de cameră preliminară tot printr-o încheiere, cauza fiind restituită la procurorul care efectuează sau supraveghează urmărirea penală, iar ulterior dispoziția de trimitere în judecată este menținută în calea de atac a contestației, prin decizia de începere a judecării^[3].

De asemenea, este posibil ca sesizarea instanței de judecată să se facă prin **încheiere**, atunci când judecătorul de cameră preliminară a admis plângerea împotriva dispoziției de clasare și a dispus că judecata poate să înceapă, potrivit art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) CPP, sau prin decizia prin care a fost respinsă contestația împotriva încheierii amintite. Potrivit unei opinii, în această situație, procesul penal se desfășoară într-o formă atipică, determinată de faptul că desfășurarea fazei de judecată în această manieră se realizează după ce urmărirea penală a fost finalizată printr-o dispoziție de netrimitere în judecată, iar judecarea cauzei se va face fără a mai parcurge etapa camerei preliminare^[4].

Cea de-a treia posibilitate se circumscrie procedurii speciale a încheierii unui **acord de recunoaștere a vinovăției**, situație în care faza de judecată are ca limită inițială sesizarea instanței de judecată direct cu acordul de recunoaștere a vinovăției, încheiat anterior între procuror și inculpat potrivit art. 478-482 CPP, caz în care acordul de recunoaștere a vinovăției reprezintă actul de sesizare a instanței de judecată și limita inițială a judecării. Și în acest caz lipsește procedura camerei preliminare^[5].

[1] GH. MATEUȚ, *op. cit.*, vol. II, p. 15.

[2] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Partea specială, op. cit.*, p. 168.

[3] *Ibidem*.

[4] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Partea specială, op. cit.*, p. 171.

[5] *Ibidem*.

Limita finală a fazei de judecată în toate cele trei situații prezentate mai sus este reprezentată de rămânerea definitivă a hotărârii instanței de judecată.

Secțiunea a 2-a. Principiile specifice judecării

Potrivit art. 351 alin. (1) CPP, judecata cauzei se face în fața instanței constituite potrivit legii și se desfășoară în ședință, oral, nemijlocit și în contradictoriu.

În afara principiilor generale comune întregului proces penal tratate în partea generală, judecata se caracterizează prin anumite reguli de bază specifice, proprii numai acestei faze procesuale, și anume publicitatea, contradictorialitatea și oralitatea.

Actualul Cod de procedură penală nu aduce modificări deosebite în ceea ce privește regulile specifice judecării, care va trebui să se desfășoare în fața instanței constituite potrivit legii, cu respectarea principiilor publicității, oralității, contradictorialității și nemijlocirii.

Cerința examinării cauzei în public, prevăzută de art. 6 parag. 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, presupune publicitatea dezbaterilor, fapt care se realizează, pe de o parte, prin asigurarea accesului părților și al persoanei vătămate la dezbateri (aceasta fiind o condiție inerentă a exercitării drepturilor lor procesuale, constând în dreptul la apărare și dreptul la dezbateri contradictorii), iar, pe de altă parte, prin asigurarea accesului la dezbateri al oricăror persoane. Cazurile de excepție de la regula publicității sunt prevăzute în mod expres, prin indicarea situațiilor în care ședința de judecată este nepublică.

§1. Publicitatea

Art. 352 CPP consacră regula publicității ședinței de judecată.

Principala formă de desfășurare a judecării o constituie „ședința de judecată”, după cum dispune art. 351 alin. (1) CPP. Ședința este cadrul specific de desfășurare și de realizare a majorității activităților specifice judecării, orice persoană – indiferent dacă are sau nu legătură cu cauza ce se soluționează – având posibilitatea reală de a asista la desfășurarea acestora.

Textul procedural este în consonanță deplină cu art. 127 din Constituție, potrivit căruia ședințele de judecată sunt publice, afară de cazurile prevăzute de lege. Principiul constituțional al publicității ședinței de judecată este prevăzut în art. 14 alin. (1)^[1] din Legea nr. 304/2022 privind organizarea judiciară, precum și în art. 6 parag. 1 din Convenția europeană a drepturilor omului și în art. 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene și își găsește reglementarea, în materie procesuală penală, la art. 352 alin. (1) teza I CPP.

Potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, publicitatea procedurilor din fața organelor judiciare la care se referă art. 6 parag. 1 din Convenție protejează justițiabilii de o justiție secretă, care ar evita, în acest fel, controlul publicului; ea constituie, totodată, unul dintre mijloacele care contribuie la menținerea încrederii în instanțe. Prin transparența pe care o dă administrării justiției, ea ajută la realizarea

^[1] „Ședințele de judecată sunt publice, în afară de cazurile prevăzute de lege. Pronunțarea hotărârilor se face în ședință publică, cu excepția cazurilor prevăzute de lege”.

scopului art. 6 parag. 1: procesul echitabil, a cărui garantare constituie unul dintre principiile fundamentale ale oricărei societăți democratice în sensul Convenției^[1].

Cu alte cuvinte, așa cum s-a și spus în doctrină, judecata se desfășoară „cu ușile deschise”^[2]. Chiar dacă în timpul judecării nu s-ar afla nicio persoană străină de cauza de pe rol, din moment ce accesul la ședință este liber, cerința publicității este îndeplinită.

Publicitatea ședinței de judecată oferă posibilitatea reală de aducere la îndeplinire a rolului educativ al procesului penal, asigurând, totodată, controlul opiniei publice asupra activității de justiție, nu numai prin asistarea efectivă a cetățenilor la ședințe, dar și prin informarea lor (prin presa scrisă, radio, televiziune, studii, articole, spețe de caz din literatura de specialitate etc.)^[3].

Nerespectarea acestui principiu se sancționează cu **nulitatea absolută**, care se constată din oficiu sau la cerere și poate fi invocată în orice stare a procesului, potrivit art. 281 alin. (1) lit. c), alin. (2) și (3) CPP, chiar dacă numai o parte a judecării s-a desfășurat în aceste condiții sau caracterul nepublic era prevăzut de lege numai în considerarea unora dintre inculpați (minori)^[4], hotărârea putând fi atacată cu calea de atac a apelului, atrăgând desființarea hotărârii cu trimiterea cauzei spre rejudecare, potrivit art. 421 alin. (1) pct. 2 lit. b) teza a II-a CPP, dar și caz de contestație în anulare, prevăzut la art. 426 lit. g) din același cod^[5].

După cum s-a arătat și în practica judiciară anterioară, ori de câte ori, în aceeași cauză, inculpatul este trimis în judecată pentru mai multe infracțiuni, dintre care unele se judecă în ședință publică potrivit regulii publicității ședinței de judecată, iar altele în ședință nepublică, în conformitate cu art. 24 alin. (1) din Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane, cauza se judecă în ședință publică, sub sancțiunea nulității absolute, întrucât excepțiile de la regula publicității ședinței de judecată sunt de strictă interpretare și aplicare, neputând fi extinse la alte infracțiuni decât cele la care se face referire în art. 24 alin. (1) din Legea nr. 678/2001. Într-un asemenea caz, atunci când procedează la audierea victimei minore, instanța are posibilitatea de a lua măsuri pentru a asigura lipsa publicității ședinței de judecată^[6].

De asemenea, conform art. 510 alin. (1) CPP, „Când în aceeași cauză sunt mai mulți inculpați, dintre care unii minori și alții majori, și nu este posibilă disjungerea, judecata are loc (...) după procedura obișnuită”.

Publicitatea ședinței de judecată **este asigurată dacă accesul în sala sau la locul de judecată este liber pentru orice persoană** (cu excepția minorilor sub

[1] C.E.D.O., cauza *Sutter c. Elveției*, hot. din 22 februarie 1984, parag. 26 și 27, citată de G. TUDOR, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (coord.), *op. cit.*, p. 1047.

[2] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 150; I. NEAGU, *op. cit.*, p. 470.

[3] V. DONGOROZ și colab., *op. cit.*, vol. II, p. 139.

[4] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 151.

[5] G. TUDOR, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (coord.), *op. cit.*, p. 1047.

[6] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 99/2009, www.scj.ro. Potrivit art. 24 alin. (1) din Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane, ședințele de judecată în cauzele privind infracțiunea de trafic de minori, prevăzută de art. 211 CP, și de pornografie infantilă, prevăzută de art. 374 CP, sunt nepublice. La desfășurarea ședințelor pot asista părțile, reprezentanții acestora, avocații, reprezentanții Agenției Naționale împotriva Traficului de Persoane, precum și alte persoane a căror prezență este considerată necesară de către instanță. Conform art. 25 din aceeași lege, la judecarea infracțiunilor de trafic de persoane, prevăzută de art. 210 CP, și facilitare a șederii ilegale în România, prevăzută de art. 264 CP, la cererea persoanei vătămate, instanța poate declara ședința nepublică.

18 ani – dacă aceștia nu au calitatea de părți, persoană vătămată sau martori –, precum și a persoanelor înarmate, dacă nu fac parte din personalul care asigură paza și ordinea). Aceasta, chiar dacă în timpul judecății nu s-au aflat în sală persoane străine de cele chemate în cauză^[1] și indiferent dacă încăperea de la sediul instanței unde are loc judecata este, prin destinație, o „sală de ședință” sau un „birou”^[2].

Publicitatea nu este încălcată dacă instanța limitează accesul publicului la ședința de judecată în funcție de mărimea sălii, conform art. 359 alin. (2) CPP.

Principiul publicității **se referă numai la ședința de judecată**, și nu la alte activități ale judecății din afara ședinței, care sunt secrete sau publice, după caz. Astfel, deliberea este secretă, fără nicio excepție, iar pronunțarea hotărârii se face în ședință publică, chiar dacă ședința de judecată – din faza judecății – a fost nepublică în integralitatea sa (inclusiv pentru cauzele cu minori)^[3].

Instanța trebuie să menționeze în hotărâre (sentință, decizie sau încheiere) „dacă ședința a fost sau nu publică”, potrivit art. 370 alin. (4) lit. b) și alin. (6) și art. 402 alin. (1) CPP, precum și că „pronunțarea s-a făcut în ședință publică”, potrivit art. 404 alin. (7) și art. 424 alin. (1) teza a II-a din același cod. În acest sens s-a pronunțat Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiunile Unite, în soluționarea unui recurs în interesul legii, prin Decizia nr. XXIV/2006^[4]: „Dispozitivul hotărârii trebuie să cuprindă mențiunea că pronunțarea acesteia s-a făcut în ședință publică. Nerespectarea acestei cerințe atrage nulitatea hotărârii, în condițiile reglementate prin art. 197 alin. (1) și (4) CPP (din 1968, art. 282 CPP – n.a.), numai atunci când se dovedește că s-a adus o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin anularea aceluși act, iar anularea actului este necesară pentru aflarea adevărului și pentru justa soluționare a cauzei”.

Dispozițiile Codului de procedură penală prevăd și **excepții** de la această regulă, în care ședințele de judecată vor avea caracter **nepublic** pentru tot cursul sau pentru o anumită parte a judecării cauzei.

Astfel, sunt reglementate de către legiuitor două situații distincte, și anume o primă situație în care în mod obligatoriu **ședința este nepublică pentru tot parcursul acesteia**, dacă:

- se desfășoară în camera de consiliu;
- persoana vătămată este minoră și este victima uneia dintre infracțiunile prevăzute în Codul penal la art. 197 (relele tratamente aplicate minorului), art. 199 (violența în familie), art. 209 (sclavia), art. 210 (traficul de persoane), art. 211 (traficul de minori), art. 212 (supunerea la muncă forțată sau obligatorie), art. 213 (proxenetismul), art. 214 (exploatarea cerșetoriei), art. 215 (folosirea unui minor în scop de cerșetorie), art. 216 (folosirea serviciilor unei persoane exploatare), art. 216¹ (folosirea prostituției infantile), art. 218 (violul), art. 218¹ (violul săvârșit asupra unui minor), art. 219 (agresiunea sexuală), art. 219¹ (agresiunea sexuală săvârșită asupra unui minor), art. 221 (coruperea sexuală a minorilor), art. 222 (racolarea minorilor în scopuri sexuale), art. 223 (hărțuirea sexuală) și art. 374 (pornografia infantilă) (din oficiu sau la solicitarea expresă a persoanei vătămate ori a procurorului);

[1] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 151.

[2] C.A. București, s. a II-a pen., dec. nr. 621/1997, citată de G. TUDOR, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (coord.), *op. cit.*, p. 1048.

[3] N. VOLONCIU, *op. cit.*, vol. II, p. 151.

[4] M. Of. nr. 188 din 19 martie 2007.

– judecarea în ședință publică ar putea aduce atingere unor interese de stat, moralei, demnității sau vieții intime a unei persoane (la solicitarea expresă a persoanei vătămate sau a procurorului).

De asemenea, într-o altă situație, **instanța poate declara ședința nepublică pentru tot cursul sau pentru o anumită parte a judecării cauzei penale**, dacă:

– judecarea în ședință publică ar putea aduce atingere unor interese de stat, moralei, demnității sau vieții intime a unei persoane, intereselor minorilor sau ale justiției (la cererea procurorului, a părților ori din oficiu);

– prin audierea unui martor în ședință publică s-ar aduce atingere siguranței ori demnității sau vieții intime a acestuia ori a membrilor familiei sale (la cererea martorului);

– prin audierea în public a unui martor s-ar pune în pericol confidențialitatea unor informații (la cererea procurorului, a persoanei vătămate sau a părților).

Declararea ședinței nepublice se face în ședință publică, după ascultarea părților prezente, a persoanei vătămate și a procurorului, iar dispoziția instanței este executorie.

În timpul cât ședința este nepublică nu sunt admise în sala de ședință decât părțile, persoana vătămată, reprezentanții acestora, avocații și celelalte persoane a căror prezență este autorizată de instanță.

Părțile, persoana vătămată, reprezentanții acestora, avocații și experții desemnați în cauză au dreptul de a lua cunoștință de actele și de conținutul dosarului.

Președintele completului are îndatorirea de a aduce la cunoștința persoanelor care participă la judecata desfășurată în ședință nepublică obligația de a păstra confidențialitatea informațiilor obținute pe parcursul procesului.

Pe durata judecării, instanța poate interzice publicarea și difuzarea, prin mijloace scrise sau audiovizuale, de texte, desene, fotografii sau imagini de natură a dezvălui identitatea persoanei vătămate, a părții civile, a părții responsabile civilmente sau a martorilor.

Potrivit art. 352 alin. (10) CPP, **informațiile de interes public** din dosar se comunică în condițiile legii. În acest sens, menționăm că în art. 2 din Legea nr. 182/2002 privind protecția informațiilor clasificate^[1] se prevede că dreptul de a avea acces la informații de interes public este garantat prin lege, iar prin Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public^[2] este reglementat accesul la informațiile de interes public.

Conform art. 12 alin. (1) din Legea nr. 544/2001, sunt enumerate informațiile exceptate de la accesul liber al cetățenilor, astfel:

– informațiile din domeniul apărării naționale, siguranței și ordinii publice, dacă fac parte din categoriile informațiilor clasificate, potrivit legii;

– informațiile privind deliberările autorităților, precum și cele care privesc interesele economice și politice ale României, dacă fac parte din categoria informațiilor clasificate, potrivit legii;

– informațiile privind activitățile comerciale sau financiare, dacă publicitatea acestora aduce atingere dreptului de proprietate intelectuală ori industrială, precum și principiului concurenței loiale, potrivit legii;

– informațiile cu privire la datele personale, potrivit legii;

[1] M. Of. nr. 248 din 12 aprilie 2002.

[2] M. Of. nr. 663 din 23 octombrie 2001.

– informațiile privind procedura în timpul anchetei penale sau disciplinare, dacă se periclitează rezultatul anchetei, se dezvăluie surse confidențiale ori se pun în pericol viața, integritatea corporală, sănătatea unei persoane în urma anchetei efectuate sau în curs de desfășurare;

– informațiile privind procedurile judiciare, dacă publicitatea acestora aduce atingere asigurării unui proces echitabil ori interesului legitim al oricăreia dintre părțile implicate în proces;

– informațiile a căror publicare prejudiciază măsurile de protecție a tinerilor.

De asemenea, conform art. 13 din Legea nr. 544/2001, informațiile care favorizează sau ascund încălcarea legii de către o autoritate sau o instituție publică nu pot fi incluse în categoria informațiilor clasificate și constituie informații de interes public.

Informațiile cu privire la datele personale ale cetățeanului pot deveni informații de interes public numai în măsura în care afectează capacitatea de exercitare a unei funcții publice.

Potrivit art. 24 alin. (5) din Legea nr. 182/2002, se interzice clasificarea ca informații secrete de stat sau secrete de serviciu a informațiilor, datelor sau documentelor în scopul ascunderii încălcărilor legii, erorilor administrative, limitării accesului la informațiile de interes public, restrângerii ilegale a exercițiului unor drepturi ale vreunei persoane sau lezării altor interese legitime.

§2. Nemijlocirea

Principiul nemijlocirii, specific fazei de judecată, presupune ca toate actele procesuale și actele procedurale care se desfășoară pe parcursul fazei de judecată să se efectueze în fața completului de judecată. Astfel, în sensul art. 351 alin. (1) CPP, nemijlocirea presupune ca actele procesuale și actele procedurale efectuate în desfășurarea judecătii să fie îndeplinite **direct în fața instanței**, în ședința de judecată și în prezența completului de judecată, sub ale cărui conducere, supraveghere și garanție se efectuează judecata^[1].

Pentru aceasta, conform dispozițiilor anterioare, era necesar ca judecătorii care făceau parte din compunerea completului de judecată să ia contact direct cu toate probele administrate în dosarul cauzei, pe de o parte, prin readministrarea probelor care au fost administrate în cursul fazei de urmărire penală, iar, pe de altă parte, prin posibilitatea de administrare a unor probe noi^[2].

Având în vedere modificările aduse Codului de procedură penală, în prezent, cercetarea judecătorească presupune audierea inculpatului, a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente, precum și administrarea probelor noi încuviințate acestora și procurorului, potrivit art. 374 alin. (9) CPP, precum și a probelor din faza de urmărire penală contestate de către părți sau de persoana vătămată.

De asemenea, potrivit art. 374 alin. (8) și (10) CPP, pentru respectarea principiului aflării adevărului și în vederea justei soluționări a cauzei, dacă apreciază că este necesar, instanța poate dispune, din oficiu, readministrarea probelor administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de către părți sau de persoana vătămată, precum și administrarea de probe noi.

^[1] V. DONGOROZ și colab., *op. cit.*, vol. VI, p. 138, citați de G. TUDOR, în N. VOLONCIU, A.S. UZLĂU (coord.), *op. cit.*, p. 1044.

^[2] A.L. LORINCZ, *op. cit.*, p. 378.

Potrivit art. 349 alin. (2) CPP, instanța poate soluționa cauza și numai pe baza probelor administrate în faza urmăririi penale, dacă inculpatul solicită aceasta și recunoaște în totalitate faptele reținute în sarcina sa, aplicându-se în acest caz **procedura în cazul recunoașterii învinuirii**, conform art. 375 și art. 377 din același cod.

Principiul nemijlocirii presupune, de asemenea, **stabilitatea completului de judecată** pe tot parcursul judecătii.

În acest sens, potrivit art. 13 din Legea nr. 304/2022 privind organizarea judiciară, activitatea de judecată se desfășoară cu respectarea principiilor distribuirii aleatorii a dosarelor și continuității, cu excepția situațiilor în care judecătorul nu poate participa la judecată din motive obiective. Menționăm aici și dispozițiile art. 354 alin. (2) CPP, potrivit căruia completul de judecată trebuie să rămână același în tot cursul judecării cauzei. În cazul în care acest lucru nu este posibil, completul se poate schimba până la începerea dezbaterilor. Însă, potrivit alin. (3) al aceluiași articol, după începerea dezbaterilor, orice schimbare intervenită în compunerea completului atrage reluarea dezbaterilor.

§3. Contradictorialitatea

Semnificația contradictorialității, ca principiu specific al fazei de judecată, este relevantă de punerea în discuția participanților la ședința de judecată a probelor administrate, fapt care evidențiază poziția procesuală diferită a acestora.

În procesul penal, părțile și ceilalți subiecți procesuali se situează pe poziții contrare, având interese diametral opuse. Astfel, potrivit art. 351 alin. (2) CPP, instanța este obligată să pună în discuție cererile procurorului, ale părților sau ale celorlalți subiecți procesuali, precum și excepțiile ridicate de aceștia ori din oficiu.

Contradictorialitatea reprezintă rezultatul separării principalelor funcții procedurale, astfel încât apărarea și, respectiv, acuzarea să fie atribuite unor subiecți diferențiați. Aceasta presupune ca părțile și ceilalți subiecți procesuali să cunoască probele în defavoarea lor, având posibilitatea combaterii lor, implicând, totodată, dreptul de a replica tuturor punctelor de vedere manifestate în ședința de judecată. Pentru materializarea principiului, implicit se presupune prezența la judecată a părților și a celorlalți subiecți procesuali, martorilor prezenți li se pot adresa întrebări atât de cel care i-a propus, cât și de cei cu interese contrare sau de procuror, probelor în acuzare li se opun probele în apărare etc.

Contradictorialitatea se manifestă atât între părți, între acestea și procuror, cât și între părți și instanța de judecată. Contrarietatea dintre acțiunea de tragere la răspundere penală și cea de apărare împotriva acesteia se manifestă vizibil în faza de judecată, aici apărând trăsăturile caracteristice acestei activități. Acest principiu constă în faptul că toate probele sunt supuse discuției părților, persoanei vătămate, procurorului, instanței.

De exemplu, încălcarea principiului contradictorialității este motivul pentru care au fost declarate ca fiind neconstituționale dispozițiile art. 341 alin. (5) CPP, potrivit căruia judecătorul de cameră preliminară se pronunță asupra plângerii prin încheiere motivată, în camera de consiliu, fără participarea petentului, a procurorului și a intimaților, fiind lezat dreptul la un proces echitabil, prin renunțarea la contradictorialitatea ședinței de judecată^[1]. Tot ca urmare a încălcării principiului contradictorialității au fost declarate

^[1] C.C.R., dec. nr. 599/2014 (M. Of. nr. 886 din 5 decembrie 2014).

deplasându-se cât mai aproape de mediul social și locul unde săvârșirea faptei penale a avut o rezonanță deosebită, dar și înlăturarea unor dificultăți în administrarea probelor (deplasarea unui număr mare de martori aflați la distanță mare de sediul instanței).

Secțiunea a 4-a. Participanții la judecată

§1. Considerații generale

Existența principiilor specifice judecătii, și anume publicitatea, nemijlocirea, contradictorialitatea și oralitatea, este determinată de prezența organelor judiciare (instanța de judecată, procuror), dar și de cea a inculpatului, a persoanei vătămate, a părții civile, a părții responsabile civilmente, precum și a celorlalte persoane care pot ajuta la rezolvarea conflictului dedus judecătii^[1].

Organul judiciar care conduce activitatea de judecată este **instanța de judecată**. Ceilalți participanți (inculpat, persoană vătămată, parte civilă, parte responsabilă civilmente, procuror) pot face cereri, ridica excepții, pune concluzii (art. 364-366 CPP).

Procurorul pierde poziția procesuală de conducător al procesului penal pe care a avut-o în faza de urmărire penală, devenind subordonat instanței de judecată, dar având o poziție procesuală egală cu a părților. Participarea procurorului la judecată este obligatorie, în cursul judecătii el exercitând un rol activ, în vederea aflării adevărului și a respectării dispozițiilor legale. În cursul judecătii, procurorul formulează cereri, ridică excepții și pune concluzii. Cererile și concluziile lui trebuie să fie motivate. Subordonarea nu trebuie interpretată ca fiind cea ierarhică specifică organelor de urmărire penală, ci numai din punct de vedere procesual.

La desfășurarea judecătii nu participă organele de cercetare penală.

Avocatul asistă sau reprezintă, în procesul penal, părțile ori subiecții procesuali principali, în condițiile legii. Avocatul ales sau desemnat din oficiu este obligat să asigure asistența juridică a părților ori a subiecților procesuali principali.

§2. Instanța de judecată

2.1. Rolul instanței de judecată

Principala atribuție a instanței de judecată este reprezentată de **soluționarea cauzei deduse judecătii**, însă îndeplinirea acestui deziderat trebuie să se facă cu garantarea respectării drepturilor subiecților procesuali și asigurarea administrării probelor pentru lămurirea completă a împrejurărilor cauzei, în scopul aflării adevărului, cu respectarea deplină a legii.

De altfel, pronunțarea unei soluții la judecata în fond a cauzei implică pronunțarea asupra existenței sau inexistenței faptei, a săvârșirii ei de către inculpat, a caracterului ei penal și a răspunderii penale a făptuitorului, toate acestea pe baza probelor administrate în cauză.

În faza cercetării judecătorești, probele administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de către părți sau de către persoana vătămată nu se readministrează, fiind puse în dezbateră contradictorie a părților, a persoanei vătămate și a procurorului și avute în vedere de instanță la deliberare.

^[1] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, *Partea specială, op. cit.*, p. 189.